

преносе интригантну импресију кроз коју се трагалац/читалац, све више се удубљавајући и поново читајући Кафку, често нађе у простору између апсолутне и људске искреиране реалности метафора, подстакнут промишљањем смисла сопственог бивствовања у свету и увучен у процесе властитог разумевања и доживљавања тајне битка.

Валенти́на ЧИЗМАР

НАУЧНИК, ДИПЛОМАТА И ПАТРИОТА

Михајло Идворски Пупин, *Текстови у америчкој штампи 1912–1920. године*, Градска библиотека у Новом Саду, Нови Сад 2019

Ових дана је, у издању Градске библиотеке у Новом Саду, изашло из штампе капитално издање текстова Михајла Идворског Пупина, насталих у периоду од 1912. до 1920. године, за време његовог службовања (почасни конзул) у Сједињеним Америчким Државама. Издање је двојезично; на енглеском (оригиналном језику, на ком су текстови излазили) и на српском. „Сви текстови, односно написи Михајла Идворског Пупина, сабрани у овом зборнику, показују једно ново, несвакидашње виђење његовог лика и дела, његовог места и улоге у преломном времену херојске борбе Србије и српског народа током друге деценије 20. века, недовољно познато не само нашој најширој културној јавности него ни научној и стручној”, вели у својој рецензији Давид Ђ. Дашић, па наставља: „Дубоко сам уверен да ће овај зборник публицистичких радова Михајла Идворског Пупина подстаћи дипломате, историчаре, правнике, публицисте и новинаре да даље истражују и изучавају његово стваралаштво и његову укупну хуманистичку делатност.”

Реч је о знаменитом српском и америчком научнику и проналазачу, професору на Универзитету Колумбија у Америци; био је један од оснивача и дугогодишњи председник Српског народног савеза у Америци. За своје аутобиографско дело *Са њашњака до науцењака* добио је 1924. године Пулицерову награду. Михајло Пупин је током свог научног и експерименталног рада дао значајан допринос на пољу вишеструке телеграфије, бежичне телеграфије и телефоније, потом рендгенологије, а има и великих заслуга за развој електротехнике. Заслужан је, такође и за проналазак Пупинових калемова (Пупинови калемови представљају једно од најзначајнијих проналазака Михајла Пупина, великог поборника наизменичне струје). Овим проналаском је још 1900. године успео да реши проблем жичног телеграфског и телефонског преноса на велике даљине. Такав процес преношења назива се пупинизација, а своди се на

то да се код телефонских линија, на одређеној удаљености, постављају Пупинови калемови). Добитник је многих научних награда и медаља, био је члан Америчке академије наука, Српске краљевске академије и почасни доктор чак осамнаест универзитета широм света.

„Ко види, тај и верује. Нека говори онај који има вере, само ако има неку испоруку” – то су речи које, у битноме, одређују његову људску и интелектуалну судбину.

Ово обимно и лепо уређено издање приредили су Ђорђе Н. Лопичић и Мирослав Станковић и показатељ је Пупинове истрајности и борбе за, како Србију, тако и читав регион, угрожен од стране Турака, Бугара, а потом и од Аустроугара. У сакупљеним текстовима имамо прилику да видимо Михајла Пупина у једном другом светлу, као патриоту, борца за истину, говорника и лобисту свих угрожених народа на Балкану. Човека који је упознат с приликама на Балкану и из *љрве руке* их, као и узроке тих прилика може приближити америчкој јавности. Текстови који се налазе у књизи преузети су из различитих, најтиражнијих, америчких новина: *The New York Times*, *The Washington Post*, *The New York Herald*, *The New York Sun*, *New York Tribune*, *The Brooklyn Daily Eagle*, *The Philadelphia Inquirer*, *The Standard Union*, *The New York Press*, *Daily Standard Union*, *Chicago Daily Tribune*, *The Washington Herald*, *Brooklyn Daily Star*, *The Evening Tribune*, *Review of Reviews*, *Richmond Times*.

У питању је, дакле, период од 1912. до 1920, када је Србија била учесник најпре Првог и Другог балканског рата (1912–1913), затим Првог светског рата (познатијег као Велики рат) 1914. и осталих неприлика у којима се наш народ нашао. „Само у Првом светском рату Србија је изгубила, према постојећим подацима, око 1.247.435 лица или 28% од укупног броја становништва. Сем људских жртава, било је укупно 264.000 инвалида и то 150.000 цивилних и 114.000 војних лица. У концентрационим логорима у Аустроугарској, Бугарској и Немачкој било је 150.000 српских војника, 150.000 српских интернираца, укључујући жене, старце и децу”, наводи у свом предговору Ђорђе Н. Лопичић:

Још 1912. године, Влада Краљевине Србије је именовала проф. др Михајла Идворског Пупина (1854–1935), професора на престижном Универзитету Колумбија, светски познатог научника и проналазача, за почасног генералног конзула Србије у Њујорку, са задатком да код званичних америчких органа заступа интересе Краљевине Србије у коначној борби за ослобођење од вековног турског ропства, као и од отворене наступајуће агресије Аустроугарске на Србију.

У пресеку текстова датих у овој књизи веома је транспарентан Пупинов став и безрезервно залагање за помоћ Србији, у неким момен-тима, чини се, до последњег атома енергије. Полемике које је Пупин водио, начин на који их је водио, може се слободно рећи, сврставају га

у ред великих говорника и реторичара. Снага аргумената и одбрана својих сународника је необорива, поготово у ситуацији када је читав свет сматрао да је Србија, због убиства престолонаследника Франца Фердинарда и његове супруге од стране Гаврила Принципа, припадника Младе Босне, главни кривац за почетак рата. Пупин објављује и неколико текстова и одговора на нападе на отаџбину. У то време пише текст под насловом „Аустрија је крива”. „Политика угњетавања Срба”, каже Михајло Пупин, „узрок је убистава. Нација је натерана да прокључа.” Овај сегмент живота нашег познатог научника за овог хроничара био је непознаница; у исто време вредно је подсећање на времена која су истински сведочила о националној обнови и буђењу народа, а не о самопорицању и аутодеструкцији. Поред текстова и предавања која указују на снажно и острашћено лобирање за Србију у Америци, у књизи се налазе и текстови који се баве унутрашњом политиком у нашој земљи. Пупин се, наиме, ватрено залагао за идеју краљевине. Такође, неки текстови се баве науком и Пупиновим напретком на пољу бежичне телефоније.

Новинар *Бруклин дејли иџл*а 21. фебруара 1915. године овако описује Михајла Пупина:

Професор Пупин је крупан човек од око 50 година, широких рамена без, по речима једног његовог познаника „зрна ароганције у себи“. Широко, маркантно лице, које седи бркови само чине пријатнијим, ситне очи оштрог погледа, које пријатељски гледају кроз наочаре, скривене пред фотоапаратом, и чврст стисак руке уверавају новинара да је добродошао упркос значајном терету додатног посла који конзул тренутно носи због састанка Српске федерације у Њујорку.

Таквим и сличним описима Пупина, као и српског народа као иконског јунака, жељног самосталности и слободе, прожети су текстови ове књиге. Американци хвале нашу демократију, једнакост, јединство и правдољубље. Предочавају да „Србина можеш убити, али га не можеш победити”, баве се нашом вековном борбом с Турцима и херојством у Првом светском рату. О својој религиозности Пупин је, такође, често говорио, наглашавајући да зна да Бог постоји:

Не, ја не верујем да постоји Бог. Но ја знам да Он постоји. И то ми је једино знање што има неку вредност од свег мог знања.

Књига *Текстови у америчкој штампи 1912–1920. године* Михајла Идворског Пупина историографског је настројења и њено појављивање представља велики допринос целокупној српској култури. Текстове су приредили Ђорђе Н. Лопичић и Мирослав Станковић, а са енглеског су их превели Рендал Мејџор и Драган Динић; главни и одговорни уредник и издавач је, испред Градске библиотеке у Новом Саду, директор, Драган

Којић; рецензенти издања су Давид Ђ. Дашић, Александар Вукотић и Владимир Гречић; дизајн корица је урадио наш истакнути дизајнер и стручњак за плакат Атила Капитањ. На предњим корицама се налази слика Паје Јовановића *Портрети Михајла Пуйина* из 1903. године. Књига има 392 стране, веома је читљива, занимљива, динамична, емотивно ослобађајућа, открива нам истинску, блиставу природу еминентног српског научника – љубав према своме народу и православној традицији којој припада. Сматрамо да би требало да је има свака српска кућа, да бисмо из ње учили како да градимо однос према својој отаџбини.

Андреј РАДУЛОВИЋ